

seizoenarbeiders in West-Vlaanderen

De meest typische verschijningsvorm van — naar het woord van Dr M. Vandekerckhove — de 'tweedehandsheid' van de Westvlaamse arbeidskracht is ongetwijfeld de jaarlijkse trek van landbouw-seizoenarbeiders naar Frankrijk en in eigen land.

West-Vlaanderen kent verder nog een belangrijke seizoenactiviteit in de kustgemeenten tijdens het toeristisch seizoen.

Seizoenarbeid in de landbouw in Frankrijk

De seizoenmigratie is zoals de grensarbeid in de vorige eeuw ontstaan; de inlichtingen over de trek naar Frankrijk waren tot vóór de tweede wereldoorlog vrij schaars.

In 1948 werden in West-Vlaanderen 12.200 afreizen van seizoenarbeiders naar Frankrijk geregistreerd en in 1953 nog 9.418. Vooral vanaf 1955 is het aantal afreizen sterk teruggelopen. In 1955 bedroeg het aantal afreizen uit West-Vlaanderen 6.824; dit aantal verminderde tot 4.695 in 1960 en tot 2.392 in 1963¹. Deze daling is in de eerste fase vooral te wijten geweest aan de kontingentering van Franse zijde, de gestegen tewerkstelling van arbeidskrachten uit andere landen en de mechanisering van de landbouwactiviteiten. In de jongste jaren is de vermindering echter veleer toe te schrijven aan de verruiming van de werkgelegenheid in eigen gewest, waardoor een aantal seizoenarbeiders naar definitieve tewerkstelling in Westvlaamse bedrijven zijn overgegaan. Het aandeel van West-Vlaanderen in het geheel van de seizoenmigratie naar Frankrijk is dan ook gedaald van 71,3 % in 1955 tot 64,5 % in 1963.

Binnen West-Vlaanderen zelf is er een duidelijke concentratie van de seizoenarbeid in de vroegere werkloosheidszak van West-Vlaanderen, het gebied Langemark-Torhout-Zerkegem-Keiem.

De gemeenten met het hoogste aantal afreizen van seizoenarbeiders naar Frankrijk waren in 1963: Houtulst (277 afreizen), Woumen (189), Koekelare (188), Ichtegem (180), Torhout (124), Staden (117), Klerken (109), Kortemark (89), Eernegem (88), Langemark (79) en Bovekerke (71).

De voornaamste kampanjes zijn het bietenhakken met 1.075 afreizen (45 %), het bietenrooien met 532 afreizen (22 %), het vlasslijten met 329 afreizen

(14 %) en het cichoreidroegen met 333 afreizen (14 %); een gering aantal seizoenarbeiders is tewerkgesteld in de stokerijen, suikerfabrieken, steenbakkerijen, de oogst en de hoppepluk. De kampanje van het cichoreidroegen is een typische activiteit voor de seizoenarbeiders uit het arrondissement Roeselare (229 afreizen); het is de kampanje waar de vermindering van het aantal afreizen eerder gering is geweest. In de kampanje van het cichoreidroegen was er tussen 1953 en 1963 slechts een vermindering van 23 % van het aantal afreizen tegenover een vermindering van 64 % voor het vlasslijten, van 70 % voor het bietenhakken en van 86 % voor het bietenrooien.

In alle arrondissementen was er tussen 1953 en 1963 een vermindering van het aantal afreizen van 70 % tot 90 %, terwijl de seizoenarbeid in het arrondissement Veurne volledig is verdwenen.

De dominerende gewesten van tewerkstelling voor de kampanjes van het bietenhakken en het bietenrooien zijn de departementen Marne, Pas-de-Calais, Somme, Oise en Calvados; voor het vlasslijten is het Département du Nord overheersend, terwijl de kampanjes in de cichoreidroegerijen haast uitsluitend de departementen Nord en Pas-de-Calais betreffen. In totaal nemen een 20-tal departementen seizoenarbeiders op uit West-Vlaanderen.

Het aantal vrouwen onder de seizoenarbeiders is vrij gering; in 1963 werden 216 afreizen van vrouwen geregistreerd, dit is 9,0 % van het totale aantal afreizen. Men treft de vrouwelijke seizoenarbeiders haast uitsluitend aan bij het bietenhakken (141 afreizen in 1963) en het bietenrooien (69).

Onder de Westvlaamse seizoenarbeiders komen weinig jongeren voor. Onderstaande tabel geeft de leeftijdsopbouw van de Westvlaamse seizoenarbeiders in vergelijking met de leeftijdsopbouw van de arbeiders die in eigen land zijn tewerkgesteld (zie blz. 35).

Slechts 15,4 % van de mannelijke seizoenarbeiders zijn jonger dan 30 jaar tegenover 33,4 % voor de arbeiders die in eigen land zijn tewerkgesteld. Het zijn de leeftijdsgroepen van 30 tot 55 jaar die verhoudingsgewijze een dichte bezetting hebben; boven de leeftijd van 60 jaar wordt het werk als seizoenarbeider reeds te zwaar en men treft dan ook weinig seizoenarbeiders aan in die leeftijdsgroep. De leeftijdsgroepen van 30 tot 55 jaar groeperen 74,3 % van alle seizoenarbeiders tegenover 51,2 % voor de arbeiders die in eigen land zijn tewerkgesteld. Voor de vrouwelijke seizoenarbeiders ligt de afwijking vooral in de leeftijdsgroep van 30 tot 35 jaar (39,4 % tegenover 10,5 %).

¹ Het aantal afreizen geeft niet het juiste aantal seizoenarbeiders; het gemiddeld aantal afreizen per seizoenarbeider bedraagt ongeveer 1,5.

Leeftijdsopbouw van de Westvlaamse seizoenarbeiders in Frankrijk en van de arbeiders die in eigen land zijn tewerkgesteld, 1963

	Seizoenarbeiders in Frankrijk (a)		Arbeiders in eigen land tewerkgesteld (b)	
	Procentuele verdeling		Procentuele verdeling	
	Mannen	Vrouwen	Mannen	Vrouwen
min. dan 20 j.	1,9	2,8	8,7	25,8
20 tot 25 j.	4,1	6,0	11,3	21,6
25 tot 30 j.	9,4	10,2	13,4	14,6
30 tot 35 j.	15,8	39,4	12,7	10,5
35 tot 40 j.	16,5	19,9	11,4	7,9
40 tot 45 j.	17,3	12,0	9,2	6,2
45 tot 50 j.	10,9	3,7	7,8	4,8
50 tot 55 j.	13,8	5,1	10,1	5,0
55 tot 60 j.	7,7	0,9	9,1	3,0
60 j. en +	2,6	—	6,3	0,6
	100 %	100 %	100 %	100 %
	2.099	216	127.999	39.827

(a) Bron : Gewestelijke bureaus van de Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening ; aantal afreizen, behoudens voor één gewestelijk bureau waarvoor het effectief aantal seizoenarbeiders werd opgegeven.

(b) Bron : Rijksfonds voor Verzekering tegen ziekte en invaliditeit. Aantal verzekerden tijdens het tweede kwartaal 1962.

Seizoenarbeid in de Belgische landbouw

Over het aantal seizoenmigranten die in het Rijk landbouwwerk verrichten zijn geen preciese gegevens beschikbaar. Het aantal plaatsingen door de Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening verminderde van 5.763 in 1953 tot 676 in 1963. Deze seizoenarbeiders vindt men terug in de gemeenten waar ook de seizoenarbeiders die naar Frankrijk trekken woonachtig zijn ; de kampanjes concentreren zich volledig op het bietenhakken en bietenrooien.

Nog steeds verlaten een aantal arbeidskrachten het werk in eigen streek om seizoenarbeid te gaan verrichten en in die periode een hoger inkomen te verwerven. In 1960 werden in West-Vlaanderen 1.514 gevallen van werkverlaten geregistreerd op een totaal van 4.695 afreizen naar Frankrijk, dit is 32,2 % ; het werkverlaten vindt men vooral in het bouwbedrijf.

De seizoenarbeid laat toe in een vrij korte periode een hoog inkomen te verwerven ; in het verleden zijn een aantal Westvlaamse arbeiders er in geslaagd zich op te werken tot zelfstandige landbouwer of ondernemer door regelmatig de trek naar Frankrijk mee te maken.

De nadelen op huidig ogenblik aan de seizoenarbeid verbonden zijn echter belangrijk. De werkstabiliteit van deze arbeidskracht is onvoldoende verzekerd en aldus is zijn bestaanszekerheid bedreigd. De sociale verworvenheden zoals acht-urendag e.a.m. gaan aan hem voorbij. De herhaalde devaluaties van de Franse munt hebben geleid tot het invoeren van een stelsel van wisselbonifikatie, om op die wijze de verdienste op peil te houden. Moeilijkheden bij uitbetaling, ziekte, ongeval komen veelvuldiger voor dan bij tewerkstelling in eigen land. Niet enkel voor de seizoenarbeider zelf, doch ook voor het bedrijfsleven zijn nadelen verbonden aan de seizoenmigratie. Het werkverlaten leidt tot supplementaire kosten voor vervanging en/of tot beperking van de produktie (o.m. in het bouwbedrijf). Een gewest met traditioneel hoge seizoenarbeid biedt geen interessante arbeidsmarkt voor investeerders en bemoeilijkt een politiek van industrialisering. Er is tevens het probleem van de werkloosheid.

Na de trek naar Frankrijk worden aan de werkloze seizoenarbeiders werkloosheidsvergoedingen toegekend zonder dat van hun zijde enige bijdrage wordt geleverd. Deze last die aan de gemeenschap wordt opgelegd, was verantwoord in een periode dat West-Vlaanderen onvoldoende werkgelegenheid kon bieden aan zijn eigen bevolking. In de huidige konstellatie lijkt het echter minder verantwoord dat aan volledig werkbekwame arbeidskrachten werkloosheidsvergoedingen worden uitgekeerd omdat zij een tijdelijk hoge verdienste verkiesen boven een normale betrekking. In de mate dat weloverwogen wordt afgezien van een regelmatige betrekking in eigen gewest voor seizoenarbeid, gekombineerd met werklozensteun, komt men tot een vegeteren op de gemeenschap.

De opname van seizoenarbeiders in de Westvlaamse bedrijven is reeds ingezet ; vooral de metaalnijverheid en het bouwbedrijf hebben reeds een belangrijk aantal gewezen seizoenarbeiders een permanente werkgelegenheid verschaft. Door de veroudering zullen nog een aantal seizoenarbeiders verdwijnen ; er blijven echter nog steeds ten minste een duizendtal seizoenarbeiders over die voor tewerkstelling in eigen land in aanmerking komen.

Seizoenarbeid aan de kust

Een systematische benadering van de omvang van de seizoentewerkstelling in de toeristische aktiviteit werd

nog nooit gerealiseerd. Op grond van partiële gegevens (R.M.Z., wet van 10 juni 1937) kan de totale tewerkstelling in de toeristische sektor gesteld worden op circa 15.000 personen, waarvan nagenoeg de helft zelfstandigen en helpers. De typische seizoentewerkstelling van bezoldigden mag minimaal geraamd worden op 3.500 personen.

Een groot aantal van deze bezoldigden zijn slechts twee tot drie maanden bedrijvig en genieten nadien werkloosheidsvergoedingen.

Tijdens het jaar 1962 bedroeg het daggemiddelde van de volledig werklozen in de bedrijfstak hotels en spijshuizen, in de gewestelijke bureaus Oostende en Brugge (arrondissementen Oostende, Veurne, Diksmuide en Brugge) bij het begin van het jaar circa 500 mannen en 1.650 vrouwen ; dit daggemiddelde daalde tot 59 mannen en 88 vrouwen in augustus, doch lag in oktober nagenoeg opnieuw op het niveau van het jaarbegin. Voornamelijk onder de vrouwelijke bevolking ontstaat onder het vigerende stelsel als het ware institutionele werkloosheid.

De opmerkingen die voor de landbouwseizoenarbeiders werden gemaakt in verband met de invloed op de Westvlaamse economie gelden mutatis mutandis voor de seizoenarbeiders aan de kust. Terwijl de landbouwseizoenarbeid geleidelijk wegteert, wordt de behoefte aan seizoenarbeiders aan de kust echter steeds groter.

De industrialisering van West-Vlaanderen zal de arbeidsbevoorrading in de toeristische sektor bemoeilijken ; de mededinging van bedrijven met permanente tewerkstelling zal scherper worden. De werkgevers uit de toeristische activiteit zouden tijdig moeten uitzien naar nieuwe bronnen van rekrutering, die buiten de normale arbeidsmarkt gelegen zijn, althans voor de massa van ongeschoolden. Hierbij wordt gedacht aan de inschakeling van studenten, vanaf het niveau A3 tot het universitair onderwijs ; dit roept een probleem op van organisatie (ontwerp van model-kontrakten e.d.) en niet in het minst van informatie. De mogelijkheden zijn ruimer dan men meestal wil aannemen ; er zal echter vanwege beide partijen een discipline gevraagd worden. Aangezien het toerisme een belangrijke bron is voor de inkomensvorming van de kustzone en bovendien een aanbrenger van vreemde deviezen, kan wellicht ook gedacht worden aan tijdelijke vrijstelling van legerdienst (zoals voor het oogstwerk) en vreemde arbeidskrachten, die uitsluitend voor seizoenarbeid worden aangeworven en na het seizoen opnieuw vertrekken.

Bij de huidige ontwikkeling van West-Vlaanderen is het probleem van de seizoenarbeid in elk geval gesteld ; in de toeristische sektor zal via overleg naar oplossingen moeten gezocht worden.

MIJN BANK ?

DE

KREDIETBANK

NATUURLIJK !
